

ULOGA SJEDINJENIH AMERIČKIH DRŽAVA U ZAUSTAVLJANJU AGRESIJE I OKONČANJU MEĐUNARODNOG ORUŽANOG SUKOPA U BOSNI I HERCEGOVINI

DOI 10.51558/2712-1178.2023.9.2.111

UDK: 355.01(497.6):341.645
327.8(73)

Faris Hasanović, MA prava, asistent
Pravni fakultet Univerziteta u Tuzli
e-mail: faris.hasanovic@untz.ba

Izvorni naučni rad

SAŽETAK

Predmet ovog rada je analiza uloge Sjedinjenih Američkih Država u zaustavljanju agresije i okončanju međunarodnog oružanog sukoba, koji se vodio na teritoriji Republike Bosne i Hercegovine u periodu od 1992. do 1995. godine. U svrhu navedenog, autor najprije objašnjava osnovne karakteristike zločina agresije u okviru savremenog sistema međunarodnog prava. Nakon toga, pozivajući se na relevantne presude Međunarodnog krivičnog tribunala za bivšu Jugoslaviju, autor posebno analizira pravnu prirodu oružanog sukoba koji se vodio na teritoriji Republike Bosne i Hercegovine u periodu od 1992. do 1995. godine, s ciljem dokazivanja da se radilo o međunarodnom oružanom sukobu. Autor posebnu pažnju posvećuje pojačanom vanjskopolitičkom angažmanu i diplomatskom pritisku Sjedinjenih Američkih Država, koji je na koncu doveo do održivog mirovnog rješenja - najprije kroz zaključenje Washingtonskog sporazuma, a potom i Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini parafiranog u Daytonu, kojim je okončano trajanje međunarodnog oružanog sukoba koji se vodio na teritoriji Republike Bosne i Hercegovine.

Ključne riječi: Sjedinjene Američke Države, agresija, međunarodni oružani sukob, Međunarodni krivični tribunal za bivšu Jugoslaviju, Washingtonski sporazum, Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini

Uvod

U kontekstu zaustavljanja agresije na nezavisnu i suverenu Republiku Bosnu i Hercegovinu, ravnopravnu državu članicu Ujedinjenih nacija (u daljem tekstu: UN), jednako kao i u procesu okončanja međunarodnog oružanog sukoba koji se vodio na njenoj državnoj teritoriji u periodu od 1992. do 1995. godine, posebno se izdvaja uloga Sjedinjenih Američkih Država (u daljem tekstu: SAD), kao jedne od pet stalnih članica Vijeća sigurnosti UN-a.

U skladu s navedenim, ovaj rad će biti primarno posvećen ulozi SAD u zaustavljanju agresije na državu Bosnu i Hercegovinu, kao i okončanju međunarodnog oružanog sukoba koji se vodio na njenoj državnoj teritoriji, s posebnim osvrtom na zaključenje Washingtonskog sporazuma (kojim je uspostavljena Federacija Bosne i Hercegovine), a potom i Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini - koji je kao takav parafiran upravo u američkom gradu Daytonu, po kojem danas nosi svoj neformalni naziv. Pri tome će poseban naglasak biti stavljen na značaj diplomatske aktivnosti SAD u kontekstu očuvanja suvereniteta, teritorijalnog integriteta i političke nezavisnosti Bosne i Hercegovine.

Rad je postavljen na način da nam predočava teorijski i praktični presjek stanja kada je u pitanju navedena problematika, s odgovarajućim kritičkim osvrtom na vanjskopolitički angažman i diplomatske aktivnosti SAD u pogledu suzbijanja agresije i okončanja međunarodnog oružanog sukoba koji se vodio na teritoriji Republike Bosne i Hercegovine, kao suverene države u punopravnom članstvu UN-a.¹

1. Međunarodni zločin agresije i pravna priroda oružanog sukoba koji se vodio na teritoriji Republike Bosne i Hercegovine

Pojmovno određenje međunarodnog zločina agresije, odnosno vođenja agresivnog rata, još uvijek predstavlja sporno pitanje u sferi općeg međunarodnog prava. Prilikom pokušaja definiranja same agresije, ili pak radnji koje podrazumijevaju postojanje agresije *per se*, potrebno je krenuti od nekoliko uvodnih napomena.

1 U prilog tome pogledati: Rezolucija 755 (1992) Vijeća sigurnosti UN-a, kao i: Rezolucija 46/237 (1992) Generalne skupštine UN-a

Naime, Deklaracijom o principima međunarodnog prava koji se tiču prijateljskih odnosa i saradnje među državama u saglasnosti s Poveljom Ujedinjenih nacija², koja je usvojena od strane Generalne skupštine UN-a 1970. godine, konstatovano je kako je jedan od sedam ključnih principa, koji se imaju primjenjivati u međunarodnim odnosima, upravo princip zabrane prijetnje ili upotrebe sile. Na koncu, samo usvajanje Povelje UN-a³, naročito u kontekstu opće zabrane rata⁴ kao načina rješavanja sporova u međunarodnom pravu, značilo je „daljnji napredak proširenjem zabrane rata na zabranu upotrebe sile i prijetnje silom“⁵.

„Ovaj međunarodni ugovor-ustav u potpunosti zabranjuje rat (uporebu sile), osim u tri situacije koje predstavljaju izuzetke od zabrane prijetnje ili upotrebe sile: 1) u individualnoj ili kolektivnoj samoodbrani u skladu s čl. 51. Povelje UN; 2) poduzimanja kolektivnih mjera u okviru kolektivnoga sistema sigurnosti UN⁶; i 3) ukoliko je nadležni organ UN (Vijeće sigurnosti, UNSC) odobrio upotrebu sile.“⁷ – navodi Omerović.

Ipak, potrebno je naglasiti činjenicu kako ni Povelja UN-a ne sadrži definiciju pojma agresije, kao niti radnji koje bi podrazumijevale postojanje agresije *per se*. U tom kontekstu, od presudne važnosti je ukazati na značaj Rezolucije 3314 (XXIX) od 14. decembra 1974. godine⁸, koja je usvojena od strane Generalne skupštine UN-a, a

-
- 2 Detaljnije pogledati: Deklaracija o principima međunarodnog prava koji se tiču prijateljskih odnosa i saradnje među državama u saglasnosti s Poveljom Ujedinjenih nacija (1970)
 - 3 Detaljnije pogledati: Povelja Ujedinjenih nacija (1945)
 - 4 O tome pogledati: Kellogg-Briandov pakt (1928)
 - 5 Andrassy, J. (1976.), *Međunarodno pravo*, šesto izdanje, Školska knjiga, Zagreb, str. 526.
 - 6 Važno je naglasiti kako se prilikom formiranja mirovne misije novije generacije – poput nekadašnjeg IFOR/SFOR u Bosni i Hercegovini (ili pak snaga za brzi odgovor – *rapid reaction force*) može predvidjeti odgovarajućom rezolucijom Vijeća sigurnosti UN-a da i navedene misije, ustanovljene na osnovu Glave VII Povelje UN-a, mogu predstavljati kolektivnu mjeru u okviru kolektivnog sistema sigurnosti s upotrebom sile.
 - 7 Omerović, E. (2022.), „Agresija u međunarodnom pravu: Zločin države i krivična odgovornost pojedinca“, Društvene i humanističke studije, Vol. 7, No. 2 (19), str. 408.
 - 8 Posebno pogledati: Čl. 1-8. Dodatka Rezoluciji 3314 (XXIX) (1974) Generalne skupštine UN-a

kojom se po prvi put nakon Drugog svjetskog rata definira agresija, pri čemu je ista kvalificirana kao *najozbiljniji i najopasniji oblik protivpravne upotrebe sile* – uz taksativno navođenje radnji izvršenja, odnosno pojedinih djela agresije.

Naime, u članu 1. Dodatka Rezoluciji 3314 (XXIX), navodi se da je „*Agresija upotreba oružane sile od strane neke države protiv suverenosti, teritorijalne cjelovitosti ili političke neovisnosti neke druge države, ili upotreba oružane sile koja je na bilo koji drugi način nespojiva s Poveljom UN-a.*“

Članom 2. Dodatka Rezoluciji 3314 (XXIX), propisano je sljedeće: „*Ako neka država prva upotrijebi oružanu silu kršeći Povelju UN-a, to je prima facie dokaz o činu agresije, iako Vijeće sigurnosti može, u skladu s Poveljom, zaključiti kako ne bi bilo opravdano utvrditi da je izvršen akt agresije s obzirom na ostale bitne okolnosti, uključujući činjenicu da navedeni akti ili njihove posljedice nisu dovoljno ozbiljni.*“

Od krucijalne važnosti su odredbe koje su sadržane u članu 3. Dodatka Rezoluciji 3314 (XXIX), gdje su taksativno navedene radnje izvršenja agresije, odnosno pojedina djela agresije, i to: a) invazija ili napad oružanim snagama neke države na područje neke druge države, ili svaka vojna okupacija, čak i privremena, koja proizlazi iz takve invazije ili napada, ili svako pripojenje područja ili dijela područja neke druge države izvršeno upotrebom sile; b) bombardovanje od strane oružanih snaga neke države područja neke druge države, ili upotreba bilo koje vrste oružja od strane neke države protiv područja neke druge države; c) blokada luka i obala neke države od strane oružanih snaga neke druge države; d) napad od strane oružanih snaga neke države na kopnene, pomorske ili zračne vojne snage, ili na mornaricu i civilno zrakoplovstvo neke druge države; e) upotreba oružanih snaga neke države koje su stacionirane na području neke druge države uz pristanak države prijema, protivno uvjetima koji su predviđeni sporazumom, ili svako produžavanje njihovog prisustva na istom području nakon prestanka sporazuma; f) postupak neke države kojim dopušta da njeno područje, koje je stavila na raspolaganje nekoj drugoj državi, ta druga država upotrijebi za izvršenje akta agresije protiv neke treće države; g) upućivanje od strane ili u ime neke države oružanih formacija ili dobrovoljačkih skupina ili plaćenika koji poduzimaju protiv neke druge države oružane napade takve ozbiljnosti da se izjednačavaju s gore navedenim djelima, ili se sadržajno mogu njima obuhvatiti.⁹

9 Potrebno je posebno naglasiti činjenicu kako gornje nabranje radnji izvršenja agresije nije konačno, te da Vijeće sigurnosti UN-a može u svakom

Iako je riječ o *de iure* pravno neobavezujućem aktu, potrebno je posebno naglasiti činjenicu da prethodno navedena tačka g) iz člana 3. Dodatka Rezoluciji 3314 (XXIX) predstavlja izraz međunarodnog običajnog prava u ovoj oblasti, kako je konstatovano od strane Međunarodnog suda u Hagu u predmetu *Vojne i paravojne aktivnosti Sjedinjenih Američkih Država protiv Nikaragve*¹⁰.

Jedan od inicijalnih ciljeva navedene rezolucije bio je da ista posluži Vijeću sigurnosti UN-a kao smjernica prilikom određivanja postojanja agresije u svakom konkretnom slučaju, iako je praksa pokazala suprotne tendencije kada je u pitanju korištenje pojmovnog određenja agresije iz navedene rezolucije od strane Vijeća sigurnosti, a u pogledu konkretnih međunarodnih sporova i oružanih sukoba – uključujući i onaj koji se vodio na teritoriji Republike Bosne i Hercegovine u periodu od 1992. do 1995. godine.

Kada je u pitanju agresija na Republiku Bosnu i Hercegovinu, potrebno je naglasiti kako je, prema mišljenju pojedinih autora¹¹, upravo međunarodno priznanje Republike Bosne i Hercegovine (koje je uslijedilo nakon uspješno provedenog referenduma o suverenosti i nezavisnosti¹²) predstavljalo direktan povod za početak agresije. Naime, samo dan nakon priznanja od strane Evropske zajednice (u daljem tekstu: EZ) i njenih država članica 06. aprila 1992. godine¹³, uslijedilo je i priznanje od strane SAD 07. aprila 1992. godine, i to putem izjave od strane administracije tadašnjeg američkog predsjednika Georgea H.W. Busha, kojom je konstatovano kako SAD

konkretnom slučaju utvrditi da i drugi akti predstavljaju agresiju, shodno odredbama Povelje UN-a, što je eksplicitno propisano članom 4. Dodatka Rezoluciji 3314 (XXIX).

- 10 Detaljnije pogledati: *Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America)*. Merits, Judgment. I.C.J. Reports 1986, p. 14, para. 195.
- 11 O tome pogledati: Trnka, K. (2006.), *Ustavno pravo*, drugo izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Fakultet za javnu upravu, Sarajevo, str. 96, kao i Softić, S. (2020.), *Post festum: Pravna priroda rata u Bosni i Hercegovini*, Fakultet za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, str. 116.
- 12 U prilog tome pogledati: Odluka o raspisivanju republičkog referenduma za utvrđivanje statusa Bosne i Hercegovine („Službeni list SR BiH“, broj: 2/92)
- 13 Također pogledati: Crisis in the former Yugoslavia (preuzeto sa sljedeće internet stranice: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/X2H-Xref-ViewHTML.asp?FileID=7052&>, pristup: 10. oktobar 2023. godine)

smatraju Republiku Bosnu i Hercegovinu (zajedno s Republikom Hrvatskom i Republikom Slovenijom) nezavisnom državom.¹⁴

Međutim, pozivajući se na Mišljenje broj 1 Arbitražne komisije Međunarodne konferencije o bivšoj Jugoslaviji, koje je objavljeno 29. novembra 1991. godine¹⁵, kao i Mišljenje broj 11 od 16. jula 1993. godine, kojim je Arbitražna komisija zauzela konačan stav da se u pogledu Republike Bosne i Hercegovine 06. mart 1992. godine ima smatrati datumom sukcesije¹⁶, sasvim je razložno iznijeti stav da je agresija (naročito uzevši u obzir prisustvo jedinica Jugoslavenske narodne armije, kao i drugih paravojnih formacija iz Srbije i Crne Gore na teritoriji Republike Bosne i Hercegovine i prije aprila 1992. godine¹⁷) započela 06. marta 1992. godine – kada je Republika Bosna i Hercegovina stekla status subjekta međunarodnog prava, kao jedna od novonastalih država sljednica SFRJ.

U tom kontekstu, vrlo je bitno ispravno razumjeti pravnu prirodu oružanog sukoba koji se vodio na teritoriji Republike Bosne i

14 O tome pogledati: A Guide to the United States' History of Recognition, Diplomatic, and Consular Relations, by Country, since 1776: Bosnia and Hercegovina (preuzeto sa sljedeće internet stranice: <https://history.state.gov/countries/bosnia-hercegovina>, pristup: 10. oktobar 2023. godine)

15 Mišljenjem broj 1 je nedvojbeno utvrđeno kako se SFRJ nalazi u procesu disolucije, čime je potvrđeno da se ne radi o (potencijalnom) otcjepljenju republika, nego o disoluciji, odnosno raspadu države kao jednom od načina prestanka postojanja države u skladu s važećim normama međunarodnog prava. Mišljenjem broj 8 od 04. jula 1992. godine, Arbitražna komisija je jasno i nedvosmisleno zaključila kako je „proces disolucije, koji je naveden u Mišljenju broj 1 od 29. novembra 1991. godine, sada okončan i da SFRJ više ne postoji“.

16 Potrebno je naglasiti kako je 29. februara i 01. marta 1992. godine održan Referendum o suverenosti i nezavisnosti Bosne i Hercegovine, a u skladu s preporukama iz Mišljenja broj 4 Arbitražne komisije od 11. januara 1992. godine. Rezultati uspješno provedenog referenduma verifikirani su od strane Predsjedništva Republike Bosne i Hercegovine, dok je Republička izborna komisija, na osnovu člana 28. tačka 6. Zakona o referendumu (“Službeni list SRBiH” br. 29/77 i 24/91), na sjednici održanoj 06. marta 1992. godine, potvrdila rezultate republičkog referenduma za utvrđivanje statusa Bosne i Hercegovine (Detaljnije pogledati: Odluka o dopustivosti i meritumu Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, predmet broj U-18/16, od 06. jula 2017. godine).

17 O tome pogledati: Muslimović, F., Cikotić, S. (2021.), *Zločini u oružanoj agresiji na Republiku Bosnu i Hercegovinu 1992. – 1995. godine*, Udruženje za zaštitu tekovina borbe za Bosnu i Hercegovinu, Sarajevo, str. 70.

Hercegovine u periodu od 1992. do 1995. godine. Pravna kvalifikacija navedenog oružanog sukoba će biti od presudne važnosti za sagledavanje uloge SAD u zaustavljanju agresije i okončanju međunarodnog oružanog sukoba koji se vodio na teritoriji Republike Bosne i Hercegovine u kritičnom periodu.

U skladu s tim, potrebno je najprije osvrnuti se na generalnu klasifikaciju oružanih sukoba, odnosno ratova prema međunarodnom pravu. „Najstarija podjela ratova potiče od klasične škole međunarodnog prava koja dijeli ratove prema tome da li se oni odvijaju između suverenih država kao subjekata međunarodnog prava ili se ti sukobi odvijaju unutar jedne države. Po ovom osnovu, ratovi mogu biti međunarodni ili unutrašnji (građanski). Prvi se odvijaju između [...] dviju ili više država, a drugi između suprotstavljenih grupa unutar jedne države. Prema klasičnoj školi međunarodnog prava, međunarodni ratovi jesu od interesa za međunarodno pravo i podložni su pravilima međunarodnog prava, dok su unutrašnji interna stvar svake države.“¹⁸ – navodi Softić.

Ženevske konvencije od 12. augusta 1949. godine¹⁹, kao i Dopunski protokoli (Protokol I i Protokol II) koji su usvojeni 1977. godine²⁰, razlikuju četiri moguće vrste akata nasilja. Prvi su međunarodni oružani sukobi, koji kao takvi *inter alia* podrazumijevaju svaki sukob između dviju ili više država stranaka Ženevskih konvencija, svaki slučaj okupacije dijela ili cjelokupne teritorije neke države od strane druge države (čak i bez pruženog otpora), kao i one oružane sukobe u kojima se narodi bore protiv kolonijalne dominacije, strane okupacije ili pak rasističkih režima – koristeći se pritom pravom naroda na samoopredjeljenje. Druga vrsta sukoba podrazumijeva nemeđunarodne (unutrašnje) oružane sukobe, odnosno građanske ratove, pri čemu u ovu kategoriju ubrajamo sve one oružane sukobe koji se vode isključivo na teritoriji jedne države²¹.

18 Softić, S. (2012.), *Međunarodno pravo*, DES doo – Sarajevo, Sarajevo, str. 486.

19 Detaljnije pogledati: Ženevske konvencije od 12. augusta 1949. godine

20 Detaljnije pogledati: Ženevske konvencije – Dopunski protokoli iz 1977. i 2005. godine

21 U pravilu, radi se o sukobima između vladinih snaga s jedne, te organiziranih odmetničkih vojnih snaga druge strane. Međutim, potrebno je naglasiti kako je Međunarodni krivični tribunal za bivšu Jugoslaviju (u predmetu protiv Duška Tadića) bio pravnog rasuđivanja kako se nemeđunarodni oružani sukob može voditi i između dvije ili više neregularnih, paravojnih formacija koje pod efektivnom kontrolom drže dijelove teritorija određene

Treća vrsta podrazumijeva unutrašnje nemire i zategnutosti, koji najčešće podrazumijevaju izolirane i sporadične akte nasilja, pa ih kao takve ne možemo formalno svrstati među klasične oružane sukobe (niti se na takve situacije može primijeniti međunarodno humanitarno pravo), dok se četvrta vrsta odnosi na uplitanje Vijeća sigurnosti UN-a u međunarodni ili nemeđunarodni oružani sukob, pri čemu se oružane snage UN-a (ili pak neke druge međunarodne organizacije) nikako ne mogu smatrati neprijateljskom stranom u oružanom sukobu, niti njihovo prisustvo može promijeniti pravnu prirodu oružanog sukoba (na način da, primjerice, nemeđunarodni oružani sukob „preraste“ u međunarodni).

U kontekstu navedenog, važno je razlučiti da li su oružani sukobi koji su se vodili na državnoj teritoriji Republike Bosne i Hercegovine imali karakter međunarodnog oružanog sukoba, ili pak nemeđunarodnog (unutrašnjeg) oružanog sukoba – koji se u javnom diskursu često poistovjećuje s terminom „građanski rat“.

U tu svrhu, koristit ćemo se sudskom praksom Međunarodnog krivičnog tribunala za bivšu Jugoslaviju²² (u daljem tekstu: MKTJ) koji je uspostavljen i operacionaliziran Rezolucijama 808 (1993)²³ i 827 (1993)²⁴ Vijeća sigurnosti UN-a. Navedeni *ad hoc* međunarodni tribunal primarno je utvrđivao individualnu krivičnu odgovornost za međunarodne zločine i teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava na prostoru bivše SFRJ u periodu od 01. 01. 1991. godine (pri čemu kraj vremenske nadležnosti nikada nije formalno određen, iako se prema njegovoj praksi može zaključiti kako je MKTJ „protegnuo“ svoj rad do 2001. godine i sukoba u današnjoj Sjevernoj Makedoniji, koji je okončan Ohridskim sporazumom). Važno je naglasiti kako MKTJ nije imao jurisdikciju da *sudi* državama, niti je mogao teoretski *presuditi* postojanje međunarodnog zločina agresije na Republiku Bosnu i Hercegovinu (ili bilo koju drugu državu).²⁵

države. Navedeno tumačenje je već postalo izrazom općeg običajnog međunarodnog prava.

22 U prilog tome pogledati: Statut Međunarodnog krivičnog tribunala za bivšu Jugoslaviju – izmijenjena i dopunjena verzija (2009), kao i: Pravila postupka i dokazi Međunarodnog krivičnog tribunala za bivšu Jugoslaviju – izmijenjena i dopunjena verzija (2015)

23 Detaljnije pogledati: Rezolucija 808 (1993) Vijeća sigurnosti UN-a

24 Detaljnije pogledati: Rezolucija 827 (1993) Vijeća sigurnosti UN-a

25 Pored navedenog, vrijedi spomenuti kako MKTJ nije imao nadležnost suditi

Međutim, potrebno je naglasiti kako je MKTJ u svojim presudama više puta klasificirao oružane sukobe na teritoriji Republike Bosne i Hercegovine kao međunarodni oružani sukob (eng. *international armed conflict*) u kojem su direktno učestvovalе susjedne države, Savezna Republika Jugoslavija (u daljem tekstu: SR Jugoslavija) i Republika Hrvatska, putem svojih oružanih snaga i drugih vojnih i paravojnih formacija koje su se nalazile pod njihovom kontrolom – što svakako, pozovemo li se na član 3. Dodatka Rezoluciji 3314 (XXIX), već *prima facie* predstavlja dokaz o izvršenoj agresiji na Republiku Bosnu i Hercegovinu.

Tako su u odnosu na SR Jugoslaviju (Srbija i Crna Gora), kao zaraćenu stranu i učesnika međunarodnog oružanog sukoba koji se vodio na državnoj teritoriji Republike Bosne i Hercegovine, od presudne važnosti stavovi MKTJ u predmetu protiv Duška Tadića.

Naime, u prvostepenoj presudi Dušku Tadiću²⁶, Pretresno vijeće MKTJ navodi sljedeće:

„Iz dokaza pred Pretresnim vijećem, jasno je da je od početka 1992. do 19. maja 1992. godine postojalo stanje međunarodnog oružanog sukoba barem na dijelu teritorije Bosne i Hercegovine. Ovo je bio oružani sukob između snaga Republike Bosne i Hercegovine s jedne strane i snaga Savezne Republike Jugoslavije (Srbije i Crne Gore), u obliku Jugoslavenske narodne armije (kasnije Vojske Jugoslavije), koja je djelovala s raznim paravojnim formacijama i snagama bosanskih Srba, s druge strane. Dok su snage Vojske Jugoslavije nastavile da učestvuju u oružanom sukobu nakon tog datuma, karakter odnosa između Vojske Jugoslavije i snaga bosanskih Srba od tog datuma, a samim tim i priroda sukoba na navedenim područjima s kojima je ovaj slučaj povezan, razmatran je u skladu s članom 2. Statuta. Za sada je dovoljno reći da je nivo intenziteta sukoba, uključujući i učešće Jugoslavenske narodne armije ili Vojske Jugoslavije u sukobu, bio dovoljan da ispuni uslove za postojanje međunarodnog oružanog sukoba u smislu Statuta.“²⁷

za zločine protiv mira (poput Nirnberškog vojnog tribunala) te osuditi pojedince za čin agresije (kao oblik zločina protiv mira) na temelju individualne krivične odgovornosti.

26 Detaljnije pogledati: Presuda Pretresnog vijeća MKTJ u predmetu *Tužilac protiv Duška Tadića* (br. IT-94-1-T) od 07. maja 1997. godine

27 *Ibid*, para. 569.

U tom kontekstu, Pretresno vijeće se poziva na izvedene dokaze o bombardovanju Sarajeva, kao sjedišta Vlade Republike Bosne i Hercegovine, koje je izvršeno od strane srpskih snaga u aprilu 1992. godine, kao i njihove napade na gradove duž granice Bosne i Hercegovine sa Srbijom na Drini, te invaziju jugoistočne Hercegovine, koja je izvršena od strane Srbije i Crne Gore.²⁸

U drugostepenoj presudi Dušku Tadiću²⁹, Žalbeno vijeće MKTJ konstatuje sljedeće:

„Elementi Savezne Republike Jugoslavije, odnosno Vojske Jugoslavije, nastavili su da direktno interveniraju u sukob u Bosni i Hercegovini i nakon 19. maja 1992. godine i borili su se skupa s Vojskom Republike Srpske i pružali joj kritičnu borbenu podršku. Iako se smatralo da je oružani sukob međunarodnog karaktera postojao samo do 19. maja 1992. godine, Pretresno vijeće je ipak prihvatilo da su nakon toga “aktivni elementi” oružanih snaga Savezne Republike Jugoslavije - Vojska Jugoslavije (VJ) - i dalje bili uključeni u oružani sukob s Bosnom i Hercegovinom.”³⁰

Potpuno je jasno kako navedeni faktori, što naročito ističe Žalbeno vijeće, upućuju na činjenicu da se „odnos između Vojske Jugoslavije i Vojske Republike Srpske ne može okarakterizirati kao puka koordinacija političkih i vojnih aktivnosti”³¹. Žalbeno vijeće također smatra kako je (čak i ukolikosu primjenjivani manje eksplicitni oblici komandovanja nad vojnim operacijama, što je usvojeno kao odgovor na pojačanu međunarodnu kontrolu), „veza između Vojske Jugoslavije i Vojske Republike Srpske očigledno išla mnogo dalje od puke koordinacije ili saradnje između saveznika, te je u stvari preimenovana vojska bosanskih Srba i dalje činila jednu armiju pod komandom Generalštaba Vojske Jugoslavije u Beogradu”³². U skladu s navedenom konstatacijom Žalbenog vijeća, sasvim je razložno ustanoviti kako je i nakon 19. maja 1992. godine Vojska Republike Srpske nastavila djelovati u skladu s vojnim ciljevima koji su formulirani u Beogradu.

U tom pogledu, Žalbeno vijeće posebno naglašava kako je, barem između 1992. i 1995. godine, ukupnu političku i vojnu vlast nad Republikom Srpskom imala Savezna Republika Jugoslavija, kao i da

28 Ibid, para. 570.

29 Detaljnije pogledati: Presuda Žalbenog vijeća MKTJ u predmetu *Tužilac protiv Duška Tadića* (br. IT-94-1-A) od 15. jula 1999. godine

30 Ibid, para. 151.

31 Ibid, para. 152.

32 Ibid.

je kontrola u ovom kontekstu podrazumijevala učešće u planiranju i nadzoru vojnih operacija koje su bile u toku.³³ Navedeno stanje je, prema mišljenju Žalbenog vijeća, trajalo sve do okončanja sukoba.

Na koncu, „Žalbeno vijeće zaključuje da je u periodu koji je značajan za ovaj predmet (1992. godina) trebalo smatrati da su oružane snage Republike Srpske djelovale pod ukupnom kontrolom i u ime Savezne Republike Jugoslavije. Pored toga, i nakon 19. maja 1992. godine, oružani sukob u Bosni i Hercegovini između bosanskih Srba i centralnih vlasti Bosne i Hercegovine mora se klasificirati kao međunarodni oružani sukob.“³⁴

Navedeni stavovi Pretresnog i Žalbenog Vijeća MKTJ govore u prilog činjenici da se na teritoriji Republike Bosne i Hercegovine, u periodu do 19. maja 1992. godine, ali i nakon navedenog datuma (sve do zaključenja Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini) odvijao međunarodni oružani sukob, koji je kao takav rezultat agresije SR Jugoslavije (Srbija i Crna Gora) na Republiku Bosnu i Hercegovinu.

Naime, potpuno je očigledno kako su snage bosanskih Srba³⁵, oličene primarno kroz Vojsku Republike Srpske (u daljem tekstu: VRS), djelovale kao „produžena ruka“ i sastavni dio oružanih snaga SR Jugoslavije, te su se kao takve nalazile pod direktnom komandom Generalštaba Vojske Jugoslavije (u daljem tekstu: VJ) sa sjedištem u Beogradu. Iako pojedini autori smatraju kako se u određenim aspektima radilo o tzv. „miješanom oružanom sukobu“ (eng. *mixed armed conflict*)³⁶, kao svojevrsnoj kombinaciji međunarodnog oružanog sukoba i građanskog rata, potrebno je naglasiti kako je MKTJ kao pravosudni organ s mandatom Vijeća sigurnosti UN-a jasno i nedvosmisleno ustanovio kako se radilo o međunarodnom oružanom sukobu, te da niti u jednom dijelu prethodno analiziranih presuda nije konstatovano kako postoje bilo kakve primjese ili karakteristike građanskog rata u slučaju Bosne i Hercegovine.

Kada je u pitanju uloga Republike Hrvatske, kao jedne od zaraćenih strana u međunarodnom oružanom sukobu koji se vodio na teritoriji Republike Bosne i Hercegovine, potrebno je izdvojiti

33 Ibid, para. 160.

34 Ibid, para. 162.

35 U prilog tome pogledati: Rubin, A. (1997.), *Ethics and Authority in International Law*, Cambridge University Press, Cambridge, str. 166.

36 O tome pogledati: Kolb, R., Hyde, R. (2008.), *An Introduction to the International Law of Armed Conflicts*, Hart Publishing, Oxford, str. 68, 83.

nekoliko ključnih stavova iz relevantnih presuda MKTJ, a koje se odnose na vodeće civilne i vojne dužnosnike tzv. „Hrvatske zajednice Herceg-Bosne“, koja je kasnije preimenovana u „Hrvatsku Republiku Herceg-Bosnu“ (u daljem tekstu: HZHB, HRHB), odnosno Hrvatskog vijeća obrane (u daljem tekstu: HVO), pri čemu je „Herceg-Bosna“ kao takva predstavljala još jednu paradržavnu tvorevinu koja je egzistirala na teritoriji nezavisne, suverene i međunarodno priznate Republike Bosne i Hercegovine.³⁷

Tako u predmetu protiv Tihomira Blaškića, Pretresno vijeće MKTJ konstatuje kako se, kada je u pitanju konflikt koji je vođen na prostoru Lašvanske doline u periodu od maja 1992. do januara 1993. godine, radi o međunarodnom oružanom sukobu – pri čemu se posebno naglašava kako su „ciljeve hrvatskih nacionalista u Hrvatskoj jasno dijelili i mnogi pripadnici HVO-a i Hrvatske zajednice Herceg-Bosne (HZHB)“³⁸, među kojima se posebno ističe ime tadašnjeg predsjednika HZHB – Mate Bobana. Pretresno vijeće MKTJ na koncu „zaključuje da su se djela koja se pripisuju Tihomiru Blaškiću dogodila u sklopu međunarodnog oružanog sukoba, jer je Republika Hrvatska vršila potpunu kontrolu nad Hrvatskom zajednicom Herceg-Bosnom i HVO-om te vršila opću kontrolu nad hrvatskim političkim i vojnim vlastima u Srednjoj Bosni“³⁹. Žalbeno vijeće MKTJ u predmetu protiv Tihomira Blaškića potvrdilo je stanovište Pretresnog vijeća u kontekstu postojanja međunarodnog oružanog sukoba na prostoru Lašvanske doline u kritičnom periodu, a potrebno je naglasiti kako se ni sam Blaškić kao apelant nije protivio navedenoj pravnoj kvalifikaciji konflikta od strane Pretresnog vijeća.⁴⁰

U predmetu protiv Darija Kordića i Marija Čerkeza, Pretresno vijeće MKTJ „smatra kako je sukob između bosanskih Hrvata i bosanskih Muslimana u Bosni i Hercegovini bio internacionaliziran intervencijom Hrvatske u navedeni sukob putem njenih trupa“⁴¹. Pretresno vijeće se također „uvjerilo da je Hrvatska vršila sveukupnu kontrolu nad HVO-om pruža-

37 Vidjeti: Softić, *op. cit.* (bilj. 11), str. 91.

38 Detaljnije pogledati: Presuda Pretresnog vijeća MKTJ u predmetu *Tužilac protiv Tihomira Blaškića* (br. IT-95-14-T) od 03. marta 2000. godine, para. 341.

39 Ibid, para. 744.

40 Detaljnije pogledati: Presuda Žalbenog vijeća MKTJ u predmetu *Tužilac protiv Tihomira Blaškića* (br. IT-95-14-A) od 29. jula 2004. godine, para. 170-171.

41 Detaljnije pogledati: Presuda Pretresnog vijeća MKTJ u predmetu *Tužilac protiv Darija Kordića i Marija Čerkeza* (br. IT-95-14/2-T) od 26. februara 2001. godine, para. 109.

njem HVO-u finansijske pomoći, kao i pomoći u pogledu obuke, vojne opreme i operativne podrške, te svojim sudjelovanjem u organizaciji, koordinaciji i planiranju vojnih operacija HVO-a. Vijeće stoga zaključuje da je na toj osnovi sukob između Hrvatskog vijeća obrane i Armije Republike Bosne i Hercegovine postao međunarodni.⁴² Na koncu, Pretresno vijeće zaključuje kako je „u relevantnom vremenskom periodu i regiji na koju se odnosi optužnica, postojao međunarodni oružani sukob u kojem su učestvovali Hrvatska vojska i Hrvatsko vijeće obrane – kao agenti Republike Hrvatske – i Armija Republike Bosne i Hercegovine“⁴³, pa se stoga u ovom kontekstu nikako ne može govoriti o isključivo unutrašnjem (nemeđunarodnom) konfliktu.

Žalbeno Vijeće MKTJ u predmetu protiv Darija Kordića i Marija Čerkeza potvrdilo je zaključke Pretresnog vijeća u pogledu pravne kvalifikacije oružanog sukoba koji se vodio na prostoru Srednje Bosne između Hrvatske vojske (u daljem tekstu: HV) i HVO-a s jedne strane, te Armije Republike Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: ARBiH) s druge strane.⁴⁴ Pretresno vijeće je „smatralo da je oružani sukob u Srednjoj Bosni bio međunarodnog karaktera, kako zbog direktne intervencije Hrvatske, tako i zbog njene sveukupne kontrole nad HVO-om“⁴⁵, a navedeni zaključak je podržalo⁴⁶ i samo Žalbeno vijeće u navedenom predmetu, naglašavajući u svojoj presudi kako je „Žalbeno vijeće utvrdilo da je od januara 1993. godine u Srednjoj Bosni postojalo stanje međunarodnog oružanog sukoba.“⁴⁷

Od posebne važnosti u kontekstu određivanja pravne prirode oružanog sukoba koji se vodio na teritoriji Republike Bosne i Hercegovine je presuda Žalbenog vijeća MKTJ u predmetu protiv Jadranka Prlića, Brune Stojića, Slobodana Praljka, Milivoja Petkovića, Valentina Ćorića i Berislava Pušića – kojom je Žalbeno vijeće napravilo svojevrsan zaokret u odnosu na tumačenja Pretresnog vijeća⁴⁸ u navedenom predmetu.

42 Ibid, para. 145.

43 Ibid, para. 164.

44 Detaljnije pogledati: Presuda Žalbenog vijeća MKTJ u predmetu *Tužilac protiv Darija Kordića i Marija Čerkeza* (br. IT-95-14/2-A) od 17. decembra 2004. godine, para. 313.

45 Ibid, para. 342.

46 Ibid, para. 374.

47 Ibid, para. 670.

48 Detaljnije pogledati: Presuda Pretresnog vijeća MKTJ u predmetu *Tužilac protiv Jadranka Prlića, Brune Stojića, Slobodana Praljka, Milivoja Petkovića, Valentina Ćorića i Berislava Pušića* (br. IT-04-74-T) od 29. maja 2013. godine

Naime, Žalbeno vijeće u drugostepenoj presudi, referirajući se na presudu Pretresnog vijeća u navedenom predmetu, konstatuje sljedeće:

„Žalbeno vijeće primjećuje da je Pretresno vijeće ispitalo da li je postojalo stanje okupacije u onim općinama u kojima, po njegovom mišljenju, nije dokazan međunarodni oružani sukob. Ograničavajući opseg na situacije u kojima se “prijegava oružanoj sili između država ili dugotrajnom oružanom nasilju između državnih organa i organizirane oružane grupe ili između takvih grupa unutar države”, Pretresno vijeće je ispitalo “prijegavanje oružanoj sili” na principu svake općine pojedinačno, zaključivši da je međunarodni oružani sukob postojao u većini, ali ne u svim općinama obuhvaćenim optužnicom. Ovaj zaključak je donesen uprkos tome što su se sve ove općine nalazile na teritoriji Bosne i Hercegovine, koji je predstavljao prostor sukoba između HVO-a i ARBiH.”⁴⁹

Istovremeno, Žalbeno vijeće podsjeća kako, u kontekstu klasifikacije oružanog sukoba kao međunarodnog ili nemeđunarodnog, „nije bilo potrebno dokazivati da su trupe bile prisutne na svakom mjestu na kojem su izvršeni zločini, te napominje kako se za dokazivanje veze između zločina i oružanog sukoba (ili pak okupacije) nije potrebno dokazati da su se neprijateljstva vodila u istim općinama u kojima su počinjeni navodni zločini, već samo da su zločini bili direktno povezani s neprijateljstvima koja su se odvijala na drugim dijelovima teritorije.”⁵⁰

U skladu s prethodnom konstatacijom, Žalbeno vijeće „poništava kao pravno pogrešne zaključke Pretresnog vijeća da nije bilo međunarodnog oružanog sukoba na mjestima obuhvaćenim optužnicom u kojima se nisu vodile aktivne borbe, kao što su Zapadni Mostar, općine Prozor, Gornji Vakuf, Jablanica, Stolac, Ljubuški i Čapljina, grad Vareš i selo Stupni Do.”⁵¹

Žalbeno vijeće je također, referirajući se na Prlićevu i Praljkovu argumentaciju, smatralo kako isti nisu uspjeli dokazati kako „nijedan razuman presuditelj u pogledu navedenih činjenica ne bi mogao donijeti isti zaključak kao Pretresno vijeće – da je postojao međunarodni oružani sukob između Bosne i Hercegovine i Hrvatske”⁵², pri čemu se radi o nalazu

49 Presuda Žalbenog vijeća MKTJ u predmetu *Tužilac protiv Jadranka Prlića, Brune Stojića, Slobodana Praljka, Milivoja Petkovića, Valentina Ćorića i Berislava Pušića* (br. IT-04-74-A) od 29. novembra 2017. godine, para. 229.

50 Ibid, para. 231.

51 Ibid, para. 233.

52 Ibid, para. 274.

zasnovanom na dokazima o postojanju direktnog sukoba između HVO-a i ARBiH, kao i o umiješanosti HV-a na strani HVO-a u svim relevantnim trenucima koje je Žalbeno vijeće cijeno u konkretnom slučaju.

Na koncu, Žalbeno vijeće, „konstatuje da je Pretresno vijeće pogriješilo kada je zaključilo da je stanje međunarodnog oružanog sukoba postojalo samo na mjestima gdje su se vodile aktivne borbe i poništava ovaj zaključak. Žalbeno vijeće također konstatuje da apelanti nisu dokazali grešku u primjeni Testa sveukupne kontrole od strane Pretresnog vijeća za procjenu karaktera oružanog sukoba, njegovih zaključaka o stranama u međunarodnom oružanom sukobu, na lokaciji južnog fronta, o razmjeni vojnih izvještaja, te o hrvatskoj intervenciji u sukobu između HVO-a i ARBiH, direktno i indirektno.“⁵³

Uzevši sve prethodno navedene činjenice i argumente u obzir, moguće je ustanoviti kako se na teritoriji Republike Bosne i Hercegovine, u periodu od 1992. do 1995. godine, u većem ili manjem intenzitetu i na uže ili šire definiranom prostoru, vodio međunarodni oružani sukob u kojem su direktno, ili preko sveukupne kontrole VRS i HVO, učestvovali SR Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) i Republika Hrvatska. Postojanje međunarodnog oružanog sukoba na teritoriji nezavisne, suverene i međunarodno priznate Republike Bosne i Hercegovine direktna je posljedica agresije dviju susjednih država na Republiku Bosnu i Hercegovinu, a djelovanje njihovih oružanih snaga, odnosno putem sveukupne kontrole VRS i HVO, u mnogome je podudarno s radnjama agresije koje su taksativno nabrojane u članu 3. Dodatka Rezoluciji 3314 (XXIX).

2. Washingtonski sporazum i formiranje Federacije Bosne i Hercegovine

Nakon što je postalo jasno da evropske države, potpomognute predstavnicima UN-a, nisu u stanju riješiti jugoslavensku krizu te osigurati mir i stabilnost na prostoru bivše SFRJ, okolnosti su zahtijevale pojačani angažman SAD - naročito u cilju zaustavljanja agresije na Republiku Bosnu i Hercegovinu, kao i okončanja međunarodnog oružanog sukoba koji se vodio na teritoriji ove države. U skladu s tim, početkom 1994. godine SAD se aktivno uključuju u

53 Ibid, para. 297.

mirovni proces i preuzimaju lidersku ulogu u rješavanju krize, koja je – pored činjenice da se radilo o činu agresije⁵⁴ – predstavljala direktnu prijetnju međunarodnom miru i sigurnosti. Snažna diplomatska ofanziva nove administracije predsjednika Clintona, vrlo brzo je dovela do željenog rezultata, i to u vidu zaključivanja **Washingtonskog sporazuma**⁵⁵ – kojim je formirana Federacija Bosne i Hercegovine, koja danas predstavlja (shodno odredbama Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini) jedan od dva entiteta u sastavu države Bosne i Hercegovine.

Obzirom na činjenicu da ustavno ustrojstvo entiteta Federacija Bosne i Hercegovine ne predstavlja predmet ovog rada, u nastavku ćemo se primarno osvrnuti na međunarodnopravne aspekte Washingtonskog sporazuma, koji je potpisan 18. marta 1994. godine u glavnom gradu SAD, od strane najviših predstavnika Republike Bosne i Hercegovine i Republike Hrvatske⁵⁶, a u prisustvu američkog predsjednika Clintona. Navedeni sporazum je predstavljao prvi korak ka mirnom rješavanju krize i okončanju agresije i neprijateljstava koji su već ulazili u svoju treću godinu. Potrebno je naglasiti činjenicu kako je Washingtonski sporazum iz temelja promijenio koncept rješavanja krize na prostoru bivše SFRJ, a samim tim i Republike Bosne i Hercegovine, te je kao takav stvorio neophodne pretpostavke za kasnije zaključivanje Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini.⁵⁷ Ovim sporazumom, napušta se (barem privremeno) koncept etničke podjele koji su u svojim mirovnim planovima

54 Vidjeti: Član 39. Povelje UN-a

55 Detaljnije pogledati: Washingtonski sporazum (1994)

56 Sporazum je u ime Republike Bosne i Hercegovine potpisao predsjednik Predsjedništva Republike Bosne i Hercegovine – Alija Izetbegović, dok je u ime Republike Hrvatske sporazum potpisao predsjednik Republike Hrvatske - Franjo Tuđman. Pored navedenih, sporazum je potpisan i od strane predsjednika Vlade Republike Bosne i Hercegovine Harisa Silajdžića, kao i tadašnjeg predsjednika tzv. „Hrvatske Republike Herceg-Bosne“ Krešimira Zubaka. Također, potrebno je naglasiti kako je prethodno, 01. marta 1994. godine u Washingtonu, potpisan Preliminarni sporazum o stvaranju Federacije Bosne i Hercegovine, koji je kao jedan od ciljeva imao i uspostavu konfederacije s Republikom Hrvatskom. Navedeni sporazum je parafiran od strane Harisa Silajdžića (kao predsjednika Vlade Republike Bosne i Hercegovine), Mate Granića (kao ministra vanjskih poslova Republike Hrvatske) te Krešimira Zubaka (u funkciji „šefa delegacije bosanskih Hrvata“).

57 Trnka, op. cit. (bilj. 11), str. 100.

zagovarali predstavnici EZ, pri čemu se daje prednost suverenitetu i teritorijalnom integritetu Bosne i Hercegovine, kao multietničke evropske države.

Washingtonski sporazum ima karakter međunarodnog ugovora⁵⁸, budući da je potpisan od strane šefova ili glavara dviju nezavisnih, suverenih i međunarodno priznatih država. Kao takav, sporazum se sastoji od sljedećih dijelova: Prijedlog Ustava Federacije Bosne i Hercegovine, Preliminarni sporazum o uspostavljanju konfederacije između Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Hrvatske, Sporazum kojim se Federaciji Bosne i Hercegovine osigurava pristup Jadranskom moru kroz teritoriju Republike Hrvatske (Aneks I) te Sporazum kojim se Republici Hrvatskoj omogućava tranzit kroz teritorij Federacije Bosne i Hercegovine (Aneks II).

Ne želeći ulaziti u dubinsku analizu ustavne strukture entiteta Federacija Bosne i Hercegovine, ukratko ćemo konstatovati kako je Ustavom Federacije Bosne i Hercegovine uspostavljena federacija klasičnog tipa, koju sačinjavaju građani i federalne jedinice – kantoni. Ustavom je također osiguran širok spektar ljudskih prava i sloboda, kao i potpuna ravnopravnost konstitutivnih naroda – Bošnjaka⁵⁹ i Hrvata, kao i pripadnika svih drugih naroda i građana.⁶⁰

„Ustav Federacije Bosne i Hercegovine bio je u funkciji postizanja mirovnog sporazuma. Republika Bosna i Hercegovina je nastavila funkcionirati kao država prema međunarodnom pravu, sa svim funkcijama i atributima koji karakteriziraju državu, dok je Federacija imala svojstvo državnog entiteta.“⁶¹ – naglašava Softić.

S druge strane, Trnka navodi kako „Prelimiranim sporazumom o konfederaciji Federacije BiH i Republike Hrvatske, kao što i sam naziv kaže, izražava se namjera dviju strana da uspostave konfederalne odnose. Sporazum nabraja više koraka koje bi trebalo preduzeti za uspostavljanje konfederalnih veza. Mirovnim sporazumom iz Dejtona napuštena je ideja o konfederaciji. Umjesto toga, uspostavljeno

58 O pravu međunarodnih ugovora, detaljnije pogledati: Softić, *op. cit.* (bilj. 18), str. 299-324.

59 Važno je istaknuti kako je, potpisivanjem i stupanjem na pravnu snagu Washingtonskog sporazuma, a posljedično tome i Ustava Federacije Bosne i Hercegovine kao njegovog sastavnog dijela, nacionalni naziv „Bošnjak“ službeno priznat u domaćem i međunarodnom pravu.

60 Trnka, *op. cit.* (bilj. 11), str. 101.

61 Softić, *op. cit.* (bilj. 11), str. 107.

je pravo entiteta da, u skladu sa suverenitetom i teritorijalnim integritetom Bosne i Hercegovine, uspostavljaju posebne paralelne odnose sa susjednim državama [...]“⁶².

Važno je naglasiti kako su Prijedlog Ustava Federacije Bosne i Hercegovine, kao i Preliminarni sporazum u vezi s budućom ekonomskom i vojnom saradnjom između Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Hrvatske potvrđeni od strane Predsjedništva Republike Bosne i Hercegovine, kao i Skupštine Republike Bosne i Hercegovine.⁶³ U skladu s navedenim, Ustavotvorna skupština Federacije Bosne i Hercegovine je, na sjednici održanoj 30. marta 1994. godine, donijela Odluku o proglašenju Ustava Federacije Bosne i Hercegovine⁶⁴, čime su se stvorile sve pravne pretpostavke da navedeni akt (nakon uredne objave u službenom listu) stupi na pravnu snagu. Ustavni osnov za navedenu situaciju pružio je Ustavni zakon o izmjenama i dopunama Ustava Republike Bosne i Hercegovine⁶⁵, koji je kao takav prethodno usvojen. Navedenim aktom je uspostavljena Ustavotvorna skupština Federacije Bosne i Hercegovine, koju su činili poslanici izabrani na demokratskim izborima 1990. godine.⁶⁶

Na koncu, sporazumima o nesmetanom pristupu Federacije Bosne i Hercegovine Jadranskom moru, kao i nesmetanom prolazu (tranzitu) Republike Hrvatske putem koji vodi kroz općinu Neum (koja se nalazi

62 Trnka, *loc. cit.*

63 U prilog tome pogledati: Zakon o ratifikaciji sporazuma o prihvatanju prijedloga Ustava Federacije Bosne i Hercegovine i Preliminarnog Sporazuma u vezi sa budućom ekonomskom i vojnom saradnjom između Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Hrvatske („Službeni list Republike Bosne i Hercegovine“, broj: 8/94)

64 Odluka o proglašenju Ustava Federacije Bosne i Hercegovine („Službeni list Republike Bosne i Hercegovine“, broj: 8/94)

65 Ustavni zakon o izmjenama i dopunama Ustava Republike Bosne i Hercegovine („Službeni list Republike Bosne i Hercegovine“, broj: 8/94) u članu 1. propisuje sljedeće: „Zasnovano na suverenitetu i teritorijalnom integritetu Republike Bosne i Hercegovine, Bošnjaci i Hrvati kao konstitutivni narodi (zajedno s ostalima) i državljani Republike Bosne i Hercegovine, ostvarujući svoja suverena prava, mogu transformirati unutrašnju strukturu teritorije s većinskim bošnjačkim i hrvatskim stanovništvom u Republici Bosni i Hercegovini u Federaciju Bosne i Hercegovine, koja se sastoji od federalnih jedinica s jednakim pravima i odgovornostima. Odluka o eventualnim promjenama ustavno-pravnog statusa teritorije s većinskim srpskim stanovništvom biće donesena u toku pregovora o miru na Konferenciji o bivšoj Jugoslaviji.“

66 Trnka, *loc. cit.*

u sastavu Federacije Bosne i Hercegovine), na recipročnoj osnovi je omogućen slobodan promet kroz državne teritorije u cilju lakšeg kretanja ljudi i robe, što je svakako bio zajednički interes za obje države stranke Washingtonskog sporazuma. Jednako tako, navedenim sporazumima se s jedne strane Republika Hrvatska obavezala da će Federaciji Bosne i Hercegovine dati dio zemljišta u Luci Ploče (uključujući pristaništa i pripadajuće dijelove luke) na dugoročni zakup, pri čemu će navedeni dio Luke imati status *slobodne zone*⁶⁷ – što isključuje primjenu carina i taksi na robu iz Bosne i Hercegovine, koje su propisane od strane Republike Hrvatske. Potrebno je također naglasiti kako su oba sporazuma stupila na snagu činom potpisivanja, a primjena istih ugovorena je na period od 99 godina⁶⁸ (počevši od 18. marta 1994. godine) – osim ukoliko se stranke drugačije ne dogovore.

Potpisivanjem i stupanjem na snagu Washingtonskog sporazuma, u čemu je ključnu ulogu odigrala američka diplomatija i tadašnji predsjednik Clinton, stvoreni su preduslovi za rješavanje krize, no agresija i vođenje međunarodnog oružanog sukoba na teritoriji Republike Bosne i Hercegovine neće biti zaustavljeni sve do zaključenja Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, o čemu će biti više riječi u nastavku.

3. Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini

Kako je postajalo jasno da se agresija na Republiku Bosnu i Hercegovinu neće zaustaviti bez snažnijeg diplomatskog angažmana SAD i njihovih evropskih saveznika (koji sami nisu bili u stanju riješiti jugoslavensku krizu mirnim putem), administracija američkog predsjednika Clintona odlučila je aktivno pristupiti zaustavljanju agresije i okončanju međunarodnog oružanog sukoba koji se odvijao na teritoriji Republike Bosne i Hercegovine, a koji je kao takav predstavljao narušavanje međunarodnog mira i sigurnosti.

Nakon zaključenja prethodno analiziranog Washingtonskog sporazuma, koji je predstavljao početni korak u procesu koji je podra-

67 Vidjeti: Član 1. Sporazuma kojim se Federaciji Bosne i Hercegovine osigurava pristup Jadranskom moru kroz teritoriju Republike Hrvatske (Aneks I)

68 Vidjeti: Član 7. Sporazuma kojim se Federaciji Bosne i Hercegovine osigurava pristup Jadranskom moru kroz teritoriju Republike Hrvatske (Aneks I), kao i član 5. Sporazuma kojim se Republici Hrvatskoj omogućava tranzit kroz teritorij Federacije Bosne i Hercegovine (Aneks II)

zumijevao pomoć žrtvi agresije da se uspješno odupre i odbrani od napada agresora, postalo je jasno kako samo formiranje Federacije Bosne i Hercegovine i svojevrsno „pomirenje“ između Bošnjaka i Hrvata (na kojem je naročito inzistirao predsjednik Clinton) neće biti samo po sebi dovoljno da se snage bosanskih Srba, potpomognute Miloševićevim režimom u Beogradu, zaustave u provođenju prakse „etničkog čišćenja“⁶⁹ na teritoriji pod njihovom kontrolom, kao i činjenju brojnih međunarodnih zločina (naročito genocida⁷⁰ i zločina protiv čovječnosti), odnosno teškog kršenja međunarodnog humanitarnog prava.

Osim toga, Vijeće sigurnosti UN-a (prvenstveno zbog kontinuiranih opstrukcija pojedinih stalnih članica) nije uspjelo donijeti konkretne mjere, koje bi kao takve podrazumijevale upotrebu oružane sile u cilju zaustavljanja agresije na državu koja se od 22. maja 1992. godine nalazila u punopravnom članstvu UN-a⁷¹. Primjera radi, tadašnji Generalni sekretar UN-a, Boutros-Ghali, oštro se protivio vojnoj intervenciji u Republici Bosni i Hercegovini tokom cjelokupnog trajanja međunarodnog oružanog sukoba na teritoriji iste, a prilikom svoje jedine posjete Sarajevu tokom agresije, koja se dogodila 31. decembra 1992. godine, cinično je izjavio kako „razumije frustracije ljudi, ali da je situacija u Sarajevu ipak bolja nego na barem deset mjesta u svijetu“⁷².

Prelomni događaji koji su utjecali na svijest „kolektivnog Zapada“ u pogledu zaustavljanja velikosrpske agresije na Republiku Bosnu i Hercegovinu i potrebe poduzimanja konkretne vojne akcije

69 **Etničko čišćenje** ne predstavlja poseban međunarodni zločin, obzirom na činjenicu da ne postoji pojmovno određenje ovog djela, niti njegova pravna definicija. Također, ne radi se o institutu koji je uređen nekim međunarodnim ugovorom, niti se kao takav pojavljuje u krivičnim zakonima država. U savremenom kontekstu, etničko čišćenje je najbližije progona po vjerskoj, rasnoj i političkoj osnovi kao obliku zločina protiv čovječnosti, dok je u kontekstu činjenja međunarodnih zločina u Bosni i Hercegovini predstavljalo samo eufemizam za zločin genocida.

70 O zločinu genocida, kao i pojedinim aspektima njegovog dokazivanja, detaljnije pogledati: Omerović, E. (2023.), „Zločin genocida u pravu o odgovornosti: pojedini aspekti njegova dokazivanja“, Pregled: Časopis za društvena pitanja, Vol. 64, No. 2, str. 1-35.

71 U prilog tome pogledati: Rezolucija 755 (1992) Vijeća sigurnosti UN-a, kao i: Rezolucija 46/237 (1992) Generalne skupštine UN-a

72 Rieff, D. (1995.), *Slaughterhouse: Bosnia and the Failure of the West*, Simon and Schuster, New York, str. 24.

bili su prvi masakr na gradskoj tržnici Markale u Sarajevu, koji je počinjen 05. februara 1994. godine, kao i napad snaga bosanskih Srba na sigurnosnu zonu Goražde, koji je započeo u aprilu 1994. godine.⁷³ Navedeni događaji predstavljali su odlučujući faktor koji će dovesti do aktivnije uloge SAD i Sjevernoatlantskog saveza (u daljem tekstu: NATO), pri čemu je zavlдалo stanovište da jedino učinkovita vojna intervencija NATO saveznika, usmjerena na položaje snaga bosanskih Srba, može doprinijeti zaustavljanju agresije i okončanju neprijateljstava koja su aktivno vođena na teritoriji Republike Bosne i Hercegovine.

Važno je naglasiti kako je u kasno proljeće 1995. godine došlo do promjene vanjskopolitičkog pristupa prema situaciji u Republici Bosni i Hercegovini u jednoj od ključnih evropskih država i važnom američkom savezniku. Naime, 17. maja 1995. godine, na funkciju predsjednika Republike Francuske stupa Jacques Chirac, koji je zamijenio dotadašnjeg predsjednika François Mitterranda, koji je – kako navodi Halberstam u svojoj knjizi – bio „de facto saveznik Srba“⁷⁴.

Chirac, koji je bio zgrožen poniženjem francuskih trupa u okviru Zaštitnih snaga Ujedinjenih nacija (u daljem tekstu: UNPROFOR), predložio je američkom predsjedniku Clintonu zauzimanje oštrijeg stava prema režimu u Beogradu, kao i poduzimanje konkretnih akcija protiv snaga bosanskih Srba u cilju brzog okončanja konflikta.⁷⁵ Francuski predsjednik je u javnosti bio percipiran kao najglasniji kritičar UNPROFOR-a i smatrao je da su navedene mirovne snage

73 Ibid, str. 206-207.

74 Halberstam, D. (2001.), *War in a Time of Peace: Bush, Clinton, and the Generals*, Scribner, New York, str. 293.

75 Francuski predsjednik Chirac je, prilikom tradicionalnog obilježavanja pada Bastilje 14. jula 1995. godine, govorio o slabosti Zapada kada je u pitanju rješavanje krize u Bosni i Hercegovini. Tom prilikom je uporedio navedenu situaciju s onom iz 1938. godine, kada su vodeće zapadne sile, kako bi zadovoljile Hitlerove ambicije i spriječile invaziju na Čehoslovačku, odlučile ustupiti Sudetsku oblast nacističkoj Njemačkoj, obzirom na činjenicu da Ujedinjeno Kraljevstvo i Francuska nisu bili spremni za izravan sukob s Hitlerom - zbog čega je upravo 1938. godine zaključen Minhenski sporazum između predsjednika britanske i francuske vlade s jedne, te Hitlera i Mussolinija s druge strane, čime je tadašnja Čehoslovačka ostavljena na cjedilu. U političkoj teoriji, radi se o *appeasementu*, odnosno popuštanju jačoj državi u određenoj regiji kako bi se izbjegao sukob širih razmjera (Ibid, str. 316).

predstavljale „samo posmatrača, a u određenom smislu i saučesnika“⁷⁶ kada je u pitanju agresija i međunarodni oružani sukob koji se odvijao na teritoriji Republike Bosne i Hercegovine. Upravo Chiracovi stavovi, kao i bezrezervna francuska podrška vojnoj intervenciji usmjerenoj protiv snaga bosanskih Srba, olakšali su implementaciju buduće vojne akcije pod vodstvom SAD i NATO-a.

Obzirom na činjenicu da je u američkom Senatu 26. jula 1995. godine usvojen Akt o samoodbrani Bosne i Hercegovine⁷⁷, kojim se traži od SAD da jednostrano podignu Rezolucijom 713 (1991)⁷⁸ uvedeni embargo na isporuku oružja i vojne opreme Republici Bosni i Hercegovini, kao i da je navedeni akt 01. augusta 1995. godine u istovjetnom tekstu potvrđen i u Predstavničkom domu američkog Kongresa⁷⁹, predsjednik Clinton – kao šef države i vrhovni zapovjednik američkih oružanih snaga – suočio se s dvije mogućnosti: prihvatiti volju američkog Kongresa⁸⁰ ili uložiti predsjednički veto i na taj način ostaviti embargo na snazi, te istovremeno razmotriti opciju pokretanja vojne operacije pod okriljem NATO-a, koja bi bila direktno usmjerena na položaje snaga bosanskih Srba na teritoriji Republike Bosne i Hercegovine, čime bi isti bili prisiljeni na novu rundu mirovnih pregovora. Na koncu, predsjednik Clinton odlučuje

76 Ibid.

77 Akt o samoodbrani Bosne i Hercegovine (S.21 – 104th Congress, 1st Session), usvojen u američkom Senatu 26. jula 1995. godine

78 Rezolucija 713 (1991) jednoglasno je usvojena 25. septembra 1991. godine od strane Vijeća sigurnosti UN-a.

79 Akt o samoodbrani Bosne i Hercegovine (S.21 – 104th Congress, 1st Session), usvojen u Predstavničkom domu američkog Kongresa 01. augusta 1995. godine

80 Na ovom mjestu, potrebno je naglasiti ulogu lidera Republikanske stranke u američkom Senatu – Roberta Dolea, koji se posebno isticao u svom zalaganju za prestanak primjene embarga na isporuku oružja i vojne opreme Republici Bosni i Hercegovini, pri čemu je Dole stvarao ogroman pritisak na Clintonovu administraciju i samog predsjednika u pogledu potrebe za hitnim pokretanjem NATO udara na položaje snaga bosanskih Srba na teritoriji Republike Bosne i Hercegovine. Senatoru Doleu se u njegovim naporima pridružio još jedan od lidera Republikanske stranke, ujedno i predsjedavajući Predstavničkog doma američkog Kongresa – Newt Gingrich, koji je situaciju u Bosni i Hercegovini nazvao „najvećim poniženjem za zapadne demokratije od 1930-ih“ (Detaljnije pogledati: Power, S. (2002.), *A Problem from Hell: America and the Age of Genocide*, Basic Books, New York, str. 423-433).

11. augusta 1995. godine uložiti veto na prethodno usvojeni Akt o samoodbrani Bosne i Hercegovine⁸¹, čime je njegovo stupanje na snagu (barem do ponovnog glasanja u američkom Kongresu) bilo odloženo. Na taj način, Clintonova administracija je odlučila založiti se za provođenje opsežne vojne akcije pod okriljem NATO-a, koja bi omogućila nove mirovne pregovore na ravnopravnoj osnovi.

Vojna operacija pod nazivom „Namjerna sila“ (eng. „*Deliberate Force*“)⁸² pokrenuta je 30. augusta 1995. godine, zračnim udarima NATO snaga na položaje bosanskih Srba, svega dva dana nakon drugog masakra na gradskoj tržnici Markale u Sarajevu koji je, uz kontinuirane napade snaga bosanskih Srba na sigurnosne zone UN-a (poput Bihaća, Goražda i Srebrenice)⁸³ - kao takav predstavljao direktan povod za ovu

81 Veto Predsjednika SAD na Akt o samoodbrani Bosne i Hercegovine (S.21 – 104th Congress, 1st Session), od 11. augusta 1995. godine

82 O navedenoj vojnoj operaciji, detaljnije pogledati: Owen, R. (2000.), *Deliberate Force: A Case Study in Effective Air Campaigning*, Air University Press, Maxwell Air Force Base, Alabama

83 **Rezolucijom 819 (1993)**, koja je usvojena na 3199. sjednici Vijeća sigurnosti UN-a održanoj 16. aprila 1993. godine, Vijeće sigurnosti „*zahtijeva da sve zainteresovane strane tretiraju Srebrenicu i njenu okolinu kao sigurnosnu zonu, koja bi trebala biti oslobođena od bilo kakvog oružanog napada ili bilo kakvog drugog neprijateljskog čina*“. Ubrzo nakon usvajanja Rezolucije 819 (1993), Vijeće sigurnosti usvaja nove rezolucije koje se tiču statusa sigurnosnih zona u Republici Bosni i Hercegovini, kao i same uloge Zaštitnih snaga Ujedinjenih nacija (u daljem tekstu: UNPROFOR) u zaštiti istih. **Rezolucijom 824 (1993)** od 06. maja 1993. godine, Vijeće sigurnosti „*zahtijeva da se svako zauzimanje teritorije silom odmah prekine*“, te u kontekstu toga izjavljuje da „*glavni grad Sarajevo i druga ugrožena područja, a posebno gradove Tuzlu, Žepu, Goražde, Bihać i Srebrenicu, kao i njihovu okolinu, treba tretirati kao sigurnosne zone od strane svih zainteresovanih strana te da kao takve budu oslobođene od oružanih napada i od bilo kojeg drugog neprijateljskog čina*“. Zbog kršenja prethodno navedenih rezolucija Vijeća sigurnosti od strane snaga bosanskih Srba, dolazi do usvajanja **Rezolucije 836 (1993)** 04. juna 1993. godine. Vijeće sigurnosti navedenom rezolucijom odlučuje da „*osigura potpuno poštivanje sigurnosnih zona navedenih u Rezoluciji 824 (1993), te u tom cilju produžava mandat UNPROFOR-a kako bi se omogućilo istom da u sigurnosnim zonama o kojima se govori u Rezoluciji 824 (1993) odvraća napade na sigurnosne zone, kao i da nadgleda prekid vatre i promovira povlačenje vojnih jedinica, osim onih iz Bosne i Hercegovine, te da zauzme ključne tačke na terenu i učestvuje u isporuci humanitarne pomoći*“. Ključno je naglasiti kako Vijeće sigurnosti predmetnom rezolucijom, „*ovlašćuje UNPROFOR da poduzme sve potrebne mjere, uključujući upotrebu sile, te odlučuje da države članice mogu, pod nadležnošću Vijeća sigurnosti, poduzeti sve potrebne mjere za podršku UNPROFOR-u korištenjem zračnih snaga*“.

NATO intervenciju⁸⁴. Navedena operacija je trajala sve do 20. septembra 1995. godine. Kako navodi Halberstam: „30. augusta 1995. godine, NATO je započeo najintenzivnije bombardovanje u svojoj historiji, koristeći svoje najmodernije oružje [...] Tomahawk krstareće rakete. Više od šezdeset aviona, koji su poletjeli iz vojne baze u Italiji i s američkog nosača aviona „Theodore Roosevelt“ na Jadranskom moru, učestvovalo je u akciji.“⁸⁵

Nesumnjivo se radilo o do tada najopsežnijoj i najintenzivnijoj vojnoj intervenciji od osnivanja NATO-a, koja je imala za cilj zaustaviti agresiju na Republiku Bosnu i Hercegovinu, stvoriti pretpostavke za vođenje novih mirovnih pregovora pod medijacijom SAD, koji bi rezultirali okončanjem sukoba i zaključenjem mirovnog sporazuma. Humanitarni karakter ove vojne intervencije ogledao se prvenstveno u zaštiti civilnog stanovništva⁸⁶ u Republici Bosni i Hercegovini, koje je bilo izloženo kontinuiranom terorom snaga bosanskih Srba, podržanih i potpomognutih od strane srbijanskog rukovodstva i centralnih vlasti SR Jugoslavije u Beogradu.

Kako su ciljevi NATO intervencije uspješno postignuti, na način da su rukovodstvo bosanskih Srba i centralne vlasti u Beogradu bili prinuđeni smanjiti intenzitet oružane sile, dolazi do novih mirovnih pregovora, koji će se ovoga puta održati na državnoj teritoriji SAD, tačnije u vojnoj bazi Wright-Patterson u američkom gradu Daytonu.

84 Zračnim udarima NATO snaga na položaje bosanskih Srba prethodilo je usvajanje **Rezolucije 998 (1995)** od strane Vijeća sigurnosti, 16. juna 1995. godine, kojom su formirane multinacionalne snage za brzi odgovor (*rapid reaction force*). Omerović ispravno primjećuje kako se „povećanje broja osoba UNPROFOR-a, kao i formiranje snaga za brzi odgovor unutar Zaštitnih snaga Ujedinjenih nacija u Bosni i Hercegovini, dogodilo nešto manje od mjesec dana od pada sigurnosne zone Ujedinjenih nacija Srebrenica i od masovnih kršenja ljudskih prava, odnosno činjenja masovnih međunarodnih zločina u ovom dijelu Bosne i Hercegovine“ (Vidjeti: Omerović, E. (2010.), „Ujedinjene nacije i masovna kršenja ljudskih prava u formi međunarodnih zločina u Bosni i Hercegovini u vrijeme međunarodnoga oružanoga sukoba“, Pregled: Časopis za društvena pitanja, Vol. 3, No. 3, str. 212).

85 Halberstam, *op. cit.* (bilj. 74), str. 348.

86 O tome pogledati: Lee, Thomas H. (2014.), „*The Law of War and the Responsibility to Protect Civilians: A Reinterpretation*“, Harvard International Law Journal, Vol. 55, No. 2, str. 251-321.

Derek Chollet navodi kako su principi, koji su prethodno usa-glašeni i usvojeni na pregovorima u Ženevi⁸⁷ i Njujorku⁸⁸, „stvorili snažan politički i pravni okvir buduće bosanske države, iako će konkretni detalji koji se tiču ustavnopravnog ustrojstva Bosne i Hercegovine morati biti naknadno razrađeni“⁸⁹. Nadalje, kako navodi Chollet, „ozbiljne diskusije povodom najkritičnijeg pitanja – teritorije – u potpunosti će biti ostavljene za Dayton“⁹⁰.

Richard Holbrooke, koji je u navedenom periodu obavljao funkciju pomoćnika državnog sekretara za evropska i kanadska pitanja (pri čemu je od predsjednika Clintona dobio posebno zaduženje za modeliranje mirovnih pregovora u Daytonu), u svojim memoarima⁹¹ ističe tri ključna pravila na kojima su bili zasnovani pregovori između sukobljenih strana na mirovnoj konferenciji u Daytonu: a) svaka delegacija je ovlaštena da odlučuje u ime svoje vlade (drugim riječima, ne postoji potreba za naknadnom ratifikacijom sporazuma), b) delegacije ne mogu prijetiti napuštanjem pregovora i c) pristup medijima je onemogućen.

Također, tadašnji državni sekretar i šef američke diplomatije, Warren Christopher, u svojoj biografskoj knjizi⁹² naglašava nekoliko važnih pretpostavki koje su SAD morale osigurati kako bi mirovni pregovori bili uspješno okončani, pri čemu se primarno ističe zadržavanje međunarodnog subjektiviteta države Bosne i Hercegovine, očuvanje jedinstva njenog teritorija (posebno glavnog grada Sarajeva, na čemu je kategorički inzistirao predsjednik

87 Detaljnije pogledati: Zajednička izjava i osnovni principi za rješavanje bosanskog konflikta, potpisani 08. septembra 1995. godine u Ženevi, od strane ministra vanjskih poslova Republike Bosne i Hercegovine, ministra vanjskih poslova Republike Hrvatske i ministra vanjskih poslova Savezne Republike Jugoslavije

88 Detaljnije pogledati: Dodatni osnovni principi za rješavanje bosanskog konflikta, potpisani 26. septembra 1995. godine u Njujorku, od strane ministra vanjskih poslova Republike Bosne i Hercegovine, ministra vanjskih poslova Republike Hrvatske i ministra vanjskih poslova Savezne Republike Jugoslavije

89 Chollet, D. (2005.), *The Road to the Dayton Accords: A Study of American Statecraft*, Palgrave Macmillan, New York, str. 136.

90 Ibid.

91 Detaljnije pogledati: Holbrooke, R. (1998.), *To End a War*, Random House, New York

92 Detaljnije pogledati: Christopher, W. (1998.), *In the Stream of History: Shaping Foreign Policy for a New Era*, Stanford University Press, California

Clinton⁹³) kao i činjenice da ljudska prava moraju biti strogo poštovana, a da oni koji su odgovorni za izvršene zločine moraju biti kažnjeni.

Mirovni pregovori, održani u strogoj tajnosti u američkom gradu Daytonu, trajali su od 01. do 21. novembra 1995. godine, pri čemu su pregovori između triju delegacija (koje su predvodili Alija Izetbegović – predsjednik Predsjedništva Republike Bosne i Hercegovine, Franjo Tuđman – predsjednik Republike Hrvatske i Slobodan Milošević – predsjednik Republike Srbije) često bili na rubu incidenta.⁹⁴ Na koncu, dogovor je ipak postignut, pri čemu su se presudnim ispostavili ustupci u pogledu linija razgraničenja između budućih entiteta unutar države Bosne i Hercegovine. Konkretno, radilo se o Miloševićevom ustupku bosanskoj strani u pogledu statusa Sarajeva i Goražda, koji će ostati dijelom Federacije Bosne i Hercegovine⁹⁵, ali i strateški važnog prostora oko Brčkog - o čijem statusu će biti odlučeno na međunarodnoj arbitraži⁹⁶, što je na koncu i učinjeno⁹⁷ u skladu s članom 5. Aneksa 2 Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini.

Navedene ključne stavke su, uz intenzivno posredovanje Holbrookea i Christophera, dogovorene između srbijanskog predsjednika Slobodana Miloševića i predsjednika Vlade Republike Bosne i Hercegovine Harisa Silajdžića, čije je konačne prijedloge podržao i Alija Izetbegović, kao predsjednik Predsjedništva Republike Bosne i Hercegovine, što je na koncu značilo da je mirovni sporazum postignut. Hrvatska strana predvođena predsjednikom Tuđmanom, obzirom na činjenicu da je već ranije u Daytonu osigurala svoje strateške ciljeve u pogledu teritorijalne cjelovitosti Republike Hrvatske, kao i mirne reintegracije preostalog dijela okupirane teritorije u sastav Republike Hrvatske, učinila je, na poziv predsjednika Clintona, finalni ustupak u vidu povratka teritorija oko Mrkonjić Grada u zapadnom dijelu Bosne (oslobođenog od strane Hrvatske vojske) u sastav entiteta Republika Srpska⁹⁸, čime je odnos teritorije između entiteta u Bosni i Hercegovini

93 Vidjeti: Chollet, op. cit. (bilj. 89), str. 132.

94 Ibid, str. 174-176.

95 Ibid, str. 165-168.

96 Ibid, str. 178.

97 U prilog tome pogledati: Konačna odluka Arbitražnog tribunala povodom spora oko međuentiteske linije razgraničenja u oblasti Brčkog, od 05. marta 1999. godine

98 U zamjenu za teritoriju oko Mrkonjić Grada u zapadnom dijelu Bosne,

doveden na planirani omjer 51-49, na čemu je ultimativno inzistirao Milošević⁹⁹, a što je kao zadani okvir već ranije bilo predviđeno planom Kontakt grupe i naknadno potvrđeno Ženevskim principima.

Dakle, Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini¹⁰⁰ parafiran je 21. novembra 1995. godine u zračnoj luci američke vojne baze Wright-Patterson, u američkom gradu Daytonu po kojem danas nosi svoj neformalni naziv, a stupio je na snagu činom njegovog službenog potpisivanja 14. decembra 1995. godine u Parizu. Sporazum je potpisan od strane Alije Izetbegovića (kao predsjednika Predsjedništva Republike Bosne i Hercegovine), Franje Tuđmana (kao predsjednika Republike Hrvatske) i Slobodana Miloševića (kao predsjednika Republike Srbije), a kao svojevrsni garanti ovog mirovnog sporazuma svoj potpis su stavili i američki predsjednik Bill Clinton, britanski premijer John Major, francuski predsjednik Jacques Chirac, njemački kancelar Helmut Kohl, španski premijer i ujedno predsjednik Evropskog vijeća Felipe González, kao i ruski premijer Viktor Chernomyrdin.¹⁰¹

Nakon 21 dana intenzivnih pregovora, potpisan je mirovni plan koji se sastoji od Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini i 11 dodataka (aneksa) uz ovaj sporazum, pri čemu se posebno izdvaja Aneks 4 – Ustav Bosne i Hercegovine¹⁰², kao najznačajniji dokument za ustavno uređenje države Bosne i Hercegovine i ujedno temelj njenog budućeg ustavnopravnog poretka.¹⁰³ Ostali aneksi su: Aneks 1-A – Sporazum o vojnim aspektima mirovnog rješenja, Aneks 1-B – Sporazum o regionalnoj stabilizaciji, Aneks 2 – Sporazum u međuentitetskoj liniji razgraničenja, Aneks 3 – Sporazum o izborima, Aneks 4 – Ustav Bosne i Hercegovine, Aneks 5 – Sporazum o arbitraži, Aneks 6 – Sporazum o ljudskim pravima, Aneks 7 – Sporazum o izbjeglicama i raseljenim licima, Aneks 8 – Sporazum o Komisiji za očuvanje nacionalnih spomenika, Aneks 9 – Sporazum

Milošević je hrvatskoj strani ustupio dio posavskog džepa na potezu Orašje-Šamac (O tome pogledati: Holbrooke, *op. cit.* (bilj. 91), str. 302-303).

99 O tome pogledati: Chollet, *op. cit.* (bilj. 89), str. 172-175.

100 Detaljnije pogledati: Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini (1995)

101 Ibid.

102 Vidjeti više: Ustav Bosne i Hercegovine (“Službeni glasnik Bosne i Hercegovine”, broj: 25/09)

103 Trnka, *op. cit.* (bilj. 11), str. 103.

o osnivanju javnih korporacija u Bosni i Hercegovini, Aneks 10 – Sporazum o civilnoj implementaciji mirovnog rješenja, te Aneks 11 – Sporazum o međunarodnim policijskim snagama.¹⁰⁴

„Primarni cilj mirovnih pregovora, koji su održani u Daytonu, bio je postizanje sveobuhvatnog sporazuma između tri zaraćene strane¹⁰⁵; od ustrojstva Bosne i Hercegovine, preko izbora za koje je predviđeno da se održe odmah po okončanju rata, sve do uloge mirovnih snaga (IFOR).“¹⁰⁶ – ističe Holbrooke. „Za samo osamnaest sedmica u 1995. godini – kada je situacija izgledala najbeznadežnijom – Sjedinjene Američke Države stavile su svoj prestiž na kocku sa serijom visokorizičnih akcija: sveobuhvatan diplomatski napor u augustu, teško bombardovanje NATO snaga u septembru, prekid vatre u oktobru, Dayton u novembru, te u decembru raspoređivanje 20,000 američkih trupa u Bosni i Hercegovini. Iznenada, rat je bio gotov, a američka uloga u posthladnoratovskoj Evropi redefinirana.“¹⁰⁷ – zaključuje Holbrooke.

KA ZAKLJUČNIM RAZMATRANJIMA

Kada je u pitanju retrospektiva uloge SAD u cjelokupnom mirovnom procesu, koji je rezultirao zaključenjem Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, možda je najbolje poslužiti se riječima Dereka Cholleta, koji je sumirao pregovore iz Daytonu navodeći kako „priča o američkim naporima da se okonča rat u Bosni i Hercegovini i uspostavi temelj za buduću državu nudi mnoge lekcije, poput toga kako Sjedinjene Države mogu raditi na rješavanju sukoba; uspjeh improvizovane *shuttle diplomatije* i međunarodnih mirovnih pregovora; odnos između primjene vojne sile i diplomatskih pregovora; upravljanje odnosima s ključnim saveznicima, ali i kako ponovo izgraditi društva i vlade razorene ratom“¹⁰⁸.

Na kraju, potrebno je podsjetiti i na riječi američkog predsjednika, Billa Clintona, koji je priznao kako je „bosanski mirovni plan postignut

104 Vidjeti: Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini (1995)

105 Radi se o Republici Bosni i Hercegovini, Republici Hrvatskoj i Saveznoj Republici Jugoslaviji.

106 Holbrooke, *op. cit.* (bilj. 91), str. 240.

107 Ibid, str. 358.

108 Chollet, *op. cit.* (bilj. 89), str. 183.

na težak način i da su mnoge pojedivosti sadržavale *gorke pilule* za sve strane, ali da je isti ipak doveo do kraja četiri krvave godine koje su odnijele više od 250,000 života i uzrokovale da više od dva miliona ljudi napusti svoje domove¹⁰⁹. Clinton također navodi kako je „Američko rukovodstvo bilo odlučno u zagovaranju agresivnijeg pristupa NATO-a i preuzimanju konačne diplomatske inicijative. Našim naporima nemjerljivo su pomogli hrvatski i bosanski vojni uspjesi na terenu, te hrabro i tvrdoglavo odbijanje Izetbegovića i njegovih saveznika da posustanu pred agresijom bosanskih Srba.“¹¹⁰

Referirajući se na prethodno iznesene konstatacije u pogledu očuvanja međunarodnog mira i sigurnosti, potrebno je naglasiti kako je upravo angažman SAD bio od presudnog značaja u procesu okončanja međunarodnog oružanog sukoba koji se odvijao na teritoriji Republike Bosne i Hercegovine u periodu od 1992. do 1995. godine, što svakako govori u prilog činjenici da SAD predstavljaju ne samo konstruktivan faktor u pogledu očuvanja međunarodnog mira i sigurnosti, nego i regionalne stabilnosti, budući da je međunarodni oružani sukob koji se aktivno vodio na teritoriji Republike Bosne i Hercegovine u kritičnom periodu predstavljao direktnu prijetnju evropskoj sigurnosti u slučaju njegove dalje eskalacije i širenja. Navedena opasnost je prepoznata od strane američke administracije, naročito predsjednika Clintona, što je dovelo do aktivnog uključivanja SAD u mirovni proces koji je za posljedicu imao zaustavljanje agresije na Republiku Bosnu i Hercegovinu, prestanak aktivnog vođenja neprijateljstava i okončanje međunarodnog oružanog sukoba kroz zaključivanje i implementaciju Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini.

Nema sumnje da je Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini, koji je kao takav postignut u Daytonu, predstavljao svojevrsan trijumf američkog umijeća u vođenju državnih poslova, premda je isti došao kao posljedica pravljenja niza kompromisa i ustupaka¹¹¹ - koji su se sastojali u udovoljavanju autokratskim liderima poput Miloševića i Tuđmana, prihvatanju naziva i položaja Republike Srpske kao entiteta u sastavu države Bosne i Hercegovine, uprkos brojnim zločinima i masovnim kršenjima međunarodnog

109 Vidjeti: Clinton, B. (2004.), *My Life*, Alfred A. Knopf, New York, str. 684.

110 Ibid.

111 Vidjeti: Nation, R. C. (2003.), *War in the Balkans 1991-2002*, Strategic Studies Institute, Pennsylvania, str. 204.

humanitarnog prava, koji su izvršeni od strane snaga bosanskih Srba, podržanih i potpomognutih od strane srbijanskog rukovodstva i centralnih organa SR Jugoslavije u Beogradu. U svakom slučaju, ne može se osporiti činjenica da je navedeni mirovni sporazum, koji je primarno rezultat pojačanog vanjskopolitičkog angažmana i ciljanog diplomatskog pritiska SAD, ipak donio prijeko potreban mir u Bosni i Hercegovini kroz zaustavljanje agresije i vođenja neprijateljstava među sukobljenim stranama u kontekstu međunarodnog oružanog sukoba koji se odvijao na teritoriji Republike Bosne i Hercegovine u periodu od 1992. do 1995. godine.

LITERATURA

Knjige, naučni radovi i članci

1. Andrassy, J. (1976.), *Međunarodno pravo*, šesto izdanje, Školska knjiga, Zagreb
2. Aust, A. (2009.), *Handbook of International Law*, Cambridge University Press, New York
3. Bass, W. (1998.), "The Triage of Dayton", *Foreign Affairs*, Vol. 77, No. 5
4. Bildt, C. (1999.), *Peace Journey: The Struggle for Peace in Bosnia*, Weidenfeld and Nicholson, London
5. Čehulić, L. (2001.), *Clintonova vanjskopolitička strategija i novi svjetski poredak*, Politička kultura, Zagreb
6. Chollet, D. (2005.), *The Road to the Dayton Accords: A Study of American Statecraft*, Palgrave Macmillan, New York
7. Christopher, W. (1998.), *In the Stream of History: Shaping Foreign Policy for a New Era*, Stanford University Press, California
8. Clinton, B. (2004.), *My Life*, Alfred A. Knopf, New York
9. Gray, C. (2003.), "The Use and Abuse of the International Court of Justice: Cases concerning the Use of Force after Nicaragua", *European Journal of International Law*, Vol. 14, No. 5
10. Halberstam, D. (2001.), *War in a Time of Peace: Bush, Clinton, and the Generals*, Scribner, New York
11. Holbrooke, R. (1998.), *To End a War*, Random House, New York
12. Jurišić, K. (1998.), "Uloga Predsjednika SAD-a u kreiranju vanjske politike", *Politička misao*, Zagreb, Vol. 35, No. 4

13. Kissinger, H. (1994.), *Diplomacy*, Simon and Schuster, New York
14. Kolb, R., Hyde, R. (2008.), *An Introduction to the International Law of Armed Conflicts*, Hart Publishing, Oxford
15. Lee, Thomas H. (2014.), "The Law of War and the Responsibility to Protect Civilians: A Reinterpretation", *Harvard International Law Journal*, Vol. 55, No. 2
16. Leigh- Phippard, H. (1998.), "The Contact Group on (And in) Bosnia: An Exercise in Conflict Mediation?", *International Journal*, Vol. 53, No. 2
17. Lukić, R. (2006.), "Vanjska politika Clintonove administracije prema ratovima u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini (1993.-1995.)", *Časopis za suvremenu povijest*, Vol. 38, No. 1
18. Muslimović, F., Cikotić, S. (2021.), *Zločini u oružanoj agresiji na Republiku Bosnu i Hercegovinu 1992. - 1995. godine*, Udruženje za zaštitu tekovina borbe za Bosnu i Hercegovinu, Sarajevo
19. Nation, R. C. (2003.), *War in the Balkans 1991-2002*, Strategic Studies Institute, Pennsylvania
20. Omerović, E. (2010.), "Ujedinjene nacije i masovna kršenja ljudskih prava u formi međunarodnih zločina u Bosni i Hercegovini u vrijeme međunarodnoga oružanoga sukoba", *Pregled: Časopis za društvena pitanja*, Vol. 3, No. 3
21. Omerović, E. (2022.), "Agresija u međunarodnom pravu: Zločin države i krivična odgovornost pojedinca", *Društvene i humanističke studije*, Vol. 7, No. 2 (19)
22. Omerović, E. (2023.), "Zločin genocida u pravu o odgovornosti: pojedini aspekti njegova dokazivanja", *Pregled: Časopis za društvena pitanja*, Vol. 64, No. 2
23. Owen, R. (2000.), *Deliberate Force: A Case Study in Effective Air Campaigning*, Air University Press, Maxwell Air Force Base, Alabama
24. Power, S. (2002.), *A Problem from Hell: America and the Age of Genocide*, Basic Books, New York
25. Rieff, D. (1995.), *Slaughterhouse: Bosnia and the Failure of the West*, Simon and Schuster, New York
26. Rubin, A. (1997.), *Ethics and Authority in International Law*, Cambridge University Press, Cambridge
27. Shaw, M. (2008.), *International Law*, sixth edition, Cambridge University Press, Cambridge

28. Sobel, R. (1998.), *“Trends: United States Intervention in Bosnia”*, The Public Opinion Quarterly, Oxford University Press, Oxford, Vol. 62, No. 2
29. Softić, S. (2012.), *Međunarodno pravo*, DES doo – Sarajevo, Sarajevo
30. Softić, S. (2020.), *Post festum: Pravna priroda rata u Bosni i Hercegovini*, Fakultet za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo
31. Szandzik, E. J. (2023.), *“President Clinton’s Intervention into Bosnia, 1995: An Evolution in Foreign Policy Decision Making”*, World Affairs, Vol. 186, No. 2
32. Trnka, K. (2006.), *Ustavno pravo*, drugo izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Fakultet za javnu upravu, Sarajevo

Pravni akti

1. Akt o samoodbrani Bosne i Hercegovine (S.21 – 104th Congress, 1st Session), usvojen u američkom Senatu 26. jula 1995. godine
2. Akt o samoodbrani Bosne i Hercegovine (S.21 – 104th Congress, 1st Session), usvojen u Predstavničkom domu američkog Kongresa 01. augusta 1995. godine
3. Deklaracija o principima međunarodnog prava koji se tiču prijateljskih odnosa i saradnje među državama u saglasnosti s Poveljom Ujedinjenih nacija (1970)
4. Dodatni osnovni principi za rješavanje bosanskog konflikta, potpisani 26. septembra 1995. godine u Njujorku, od strane ministra vanjskih poslova Republike Bosne i Hercegovine, ministra vanjskih poslova Republike Hrvatske i ministra vanjskih poslova Savezne Republike Jugoslavije
5. Kellogg-Briandov pakt (1928)
6. Konačna odluka Arbitražnog tribunala povodom spora oko međuentiteske linije razgraničenja u oblasti Brčkog, od 05. marta 1999. godine
7. Mišljenje broj 1 Arbitražne komisije Međunarodne konferencije o bivšoj Jugoslaviji, objavljeno 29. novembra 1991. godine
8. Mišljenje broj 11 Arbitražne komisije Međunarodne konferencije o bivšoj Jugoslaviji, objavljeno 16. jula 1993. godine

9. Mišljenje broj 4 Arbitražne komisije Međunarodne konferencije o bivšoj Jugoslaviji, objavljeno 11. januara 1992. godine
10. Mišljenje broj 8 Arbitražne komisije Međunarodne konferencije o bivšoj Jugoslaviji, objavljeno 04. jula 1992. godine
11. Odluka o proglašenju Ustava Federacije Bosne i Hercegovine („Službeni list Republike Bosne i Hercegovine“, broj: 8/94)
12. Odluka o raspisivanju republičkog referenduma za utvrđivanje statusa Bosne i Hercegovine (“Službeni list SR BiH”, broj: 2/92)
13. Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini (1995)
14. Povelja Ujedinjenih nacija (1945)
15. Pravila postupka i dokazi Međunarodnog krivičnog tribunala za bivšu Jugoslaviju – izmijenjena i dopunjena verzija (2015)
16. Rezolucija 3314 (XXIX) (1974) Generalne skupštine UN-a
17. Rezolucija 46/237 (1992) Generalne skupštine UN-a
18. Rezolucija 713 (1991) Vijeća sigurnosti UN-a
19. Rezolucija 755 (1992) Vijeća sigurnosti UN-a
20. Rezolucija 808 (1993) Vijeća sigurnosti UN-a
21. Rezolucija 819 (1993) Vijeća sigurnosti UN-a
22. Rezolucija 824 (1993) Vijeća sigurnosti UN-a
23. Rezolucija 827 (1993) Vijeća sigurnosti UN-a
24. Rezolucija 836 (1993) Vijeća sigurnosti UN-a
25. Rezolucija 998 (1995) Vijeća sigurnosti UN-a
26. Statut Međunarodnog krivičnog tribunala za bivšu Jugoslaviju – izmijenjena i dopunjena verzija (2009)
27. Ustav Bosne i Hercegovine (“Službeni glasnik Bosne i Hercegovine”, broj: 25/09)
28. Ustavni zakon o izmjenama i dopunama Ustava Republike Bosne i Hercegovine („Službeni list Republike Bosne i Hercegovine“, broj: 8/94)
29. Veto Predsjednika SAD naAkt o samoodbrani Bosne i Hercegovine (S.21 – 104th Congress, 1st Session), od 11. augusta 1995. godine
30. Washingtonski sporazum (1994)
31. Zajednička izjava i osnovni principi za rješavanje bosanskog konflikta, potpisani 08. septembra 1995. godine u Ženevi, od strane ministra vanjskih poslova Republike Bosne i Hercegovine, ministra vanjskih poslova Republike Hrvatske i ministra vanjskih poslova Savezne Republike Jugoslavije

32. Zakon o ratifikaciji sporazuma o prihvatanju prijedloga Ustava Federacije Bosne i Hercegovine i Preliminarnog Sporazuma u vezi sa budućom ekonomskom i vojnom saradnjom između Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Hrvatske („Službeni list Republike Bosne i Hercegovine“, broj: 8/94)
33. Zakon o referendumu (“Službeni list SRBiH” br. 29/77 i 24/91)
34. Ženevske konvencije – Dopunski protokoli iz 1977. i 2005. godine
35. Ženevske konvencije od 12. augusta 1949. godine

Sudska praksa

1. *Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America). Merits, Judgment. I.C.J. Reports 1986, p. 14*
2. Odluka o dopustivosti i meritumu (broj predmeta: U-18/16) od 06. jula 2017. godine („Službeni glasnik BiH”, broj: 57/17)
3. Presuda Pretresnog vijeća MKTJ u predmetu *Tužilac protiv Darija Kordića i Marija Čerkeza* (br. IT-95-14/2-T) od 26. februara 2001. godine
4. Presuda Pretresnog vijeća MKTJ u predmetu *Tužilac protiv Duška Tadića* (br. IT-94-1-T) od 07. maja 1997. godine
5. Presuda Pretresnog vijeća MKTJ u predmetu *Tužilac protiv Jadranka Prlića, Brune Stojića, Slobodana Praljka, Milivoja Petkovića, Valentina Čorića i Berislava Pušića* (br. IT-04-74-T) od 29. maja 2013. godine
6. Presuda Pretresnog vijeća MKTJ u predmetu *Tužilac protiv Tihomira Blaškića* (br. IT-95-14-T) od 03. marta 2000. godine
7. Presuda Žalbenog vijeća MKTJ u predmetu *Tužilac protiv Darija Kordića i Marija Čerkeza* (br. IT-95-14/2-A) od 17. decembra 2004. godine
8. Presuda Žalbenog vijeća MKTJ u predmetu *Tužilac protiv Duška Tadića* (br. IT-94-1-A) od 15. jula 1999. godine
9. Presuda Žalbenog vijeća MKTJ u predmetu *Tužilac protiv Jadranka Prlića, Brune Stojića, Slobodana Praljka, Milivoja Petkovića, Valentina Čorića i Berislava Pušića* (br. IT-04-74-A) od 29. novembra 2017. godine
10. Presuda Žalbenog vijeća MKTJ u predmetu *Tužilac protiv Tihomira Blaškića* (br. IT-95-14-A) od 29. jula 2004. godine

Internet i drugi izvori

1. 10 mišljenja Badinterove komisije (preuzeto sa sljedeće internet stranice: <https://pescanik.net/10-misljenja-badinterove-komisije/>, pristup: 10. oktobar 2023. godine)
2. A Guide to the United States' History of Recognition, Diplomatic, and Consular Relations, by Country, since 1776: Bosnia and Herzegovina (preuzeto sa sljedeće internet stranice: <https://history.state.gov/countries/bosnia-herzegovina>, pristup: 10. oktobar 2023. godine)
3. Contact group July 1994 proposal [cartographic material] (preuzeto sa sljedeće internet stranice <https://digitallibrary.un.org/record/705480/files/4128.pdf>, pristup: 24. oktobar 2023. godine)
4. Crisis in the former Yugoslavia (preuzeto sa sljedeće internet stranice: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/X2H-Xref-ViewHTML.asp?FileID=7052&>, pristup: 10. oktobar 2023. godine)

THE ROLE OF THE UNITED STATES OF AMERICA IN STOPPING AGGRESSION AND ENDING THE INTERNATIONAL ARMED CONFLICT IN BOSNIA AND HERZEGOVINA

Faris Hasanović, MA, Teaching Assistant

Faculty of Law, University of Tuzla

e-mail: faris.hasanovic@untz.ba

SUMMARY

The subject of this paper is the analysis of the role of the United States of America in stopping the aggression and ending the international armed conflict, which was fought on the territory of the Republic of Bosnia and Herzegovina in the period from 1992 to 1995. For the purpose of the above, the author first explains the basic characteristics of the crime of aggression within the modern system of international law. After that, referring to the relevant judgments of the International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia, the author specifically analyzes the legal nature of the armed conflict that took place on the territory of the Republic of Bosnia and Herzegovina in the period from 1992 to 1995, with the aim of proving that it was an international armed conflict. The author pays special attention to the increased foreign policy engagement and diplomatic pressure of the United States of America, which ultimately led to a sustainable peaceful solution - first through the conclusion of the Washington Agreement, and then the General Framework Agreement for Peace in Bosnia and Herzegovina initialed in Dayton, which ended the international armed conflict that took place on the territory of the Republic of Bosnia and Herzegovina.

Keywords: *United States of America, aggression, international armed conflict, International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia, Washington Agreement, General Framework Agreement for Peace in Bosnia and Herzegovina*